

litas communicari nequit a materiali virtute, aut recipi in parte materiali : si vero intelligat esse intentionalem et subtilem (sic enim aliquando usurpat vox spiritualis, ut prima part., q. 78, art. 3), quæro an sit species aliqua sensitiva, neene : primum dici non potest, quia cerebrum species non imprimet in sensus externos : si vero species sensitiva non est, cur intentionalis ponitur, atque vires conferens ad sentiendum. Præterea talis qualitas fieri debet a qualitate alia cerebri, in quo tamen invenitur tantum primarum qualitatum temperamentum, ac virtus sentiendi, ab his autem non potest fieri illa qualitas. Tandem illustratio illa obscurissima est, neque satis intelligitur, quidnam sit. Quapropter censeo virtutem, de qua loquimur, communicari a cerebro per spiritus animales, fovendo scilicet organa sensuum, illaque conservando in dispositione apta ad functiones suas, eosque spiritus pendere ab actuali influxu cerebri, ideoque obstructis viis ad cerebrum sensum illico amitti. Fortasse etiam communicatur haec virtus per modum attentionis, sensus namque operari non potest, nisi anima attendat, ea autem attentio ex imaginativa pendet.

8. *Quidnam sint spiritus.* — *Unius tantum generis spiritus agnoscit Aristoteles.* — *Galenus triplicis, verius tamen esse in duplice differentia.* — Sed quæres : quidnam sint ejusmodi spiritus, quotque eorum veritates, de quo satis disputant Fernelius 4, Physiologiæ, et Argentarius, de Somno et vigilia, a capite quinto. Dico breviter cum Galeno 6, de Usu partium, spiritus esse instar exhalationum calore cordis ex purissimo sanguine prodeuntium, darique in vehiculum quo deferri citissime possit calor naturalis, ac virtus principalium membrorum ad reliquias partes corporis : quam certe diffusionem caloris citissime fieri experimur. Porro spiritus ab Aristotele ponitur unius tantum modi, quia unum tantum principale membrum statuit, cuius sit veluti instrumentum spiritus ipse : id quod potest colligi, ex quinto de Generatione animalium, capite ultimo, et ex libro de Animalium motu, in fine. Alii vero sicut cum Galeno ponunt tria membra principalia, tria genera spirituum distinguunt, nempe vitales, animales et naturales : verum naturales spiritus superflue ponuntur, hepar enim per spiritus non influit, ut l. 2, c. 11, probavimus : duo ergo spirituum genera restant : vitalium, quia a corde fiunt in arteriis et animalium, qui fiunt a cerebro ex ipsis forte spiritibus vitalibus attemperatis : inter

hos autem spiritus non numeravimus spiritum plantarum in semine generationi deservientem, quia nunc tantum agimus de spiritibus deservientibus ad proprias actiones animalis obeundas.

9. *Ad primum in n. 2. — Ad secundum.* — *Ad tertium. — Ad quartum.* — Ad primum Aristotelis argumentum quidam respondent, quo tempore cor prius formatur, quam cerebrum, non habere sensum : sed hoc stare non potest, cum jam tunc habeat animam sensitivam, ut supra diximus : ea vero anima absque tactu esse non potest ; quare respondendum, habere tunc imperfectum tactum, consimilemque illorum animalium, qui perfectam organisationem non vendicant : cum vero postea perfecta anima informatur, perfectiore sortiri tactum, ideoque tunc influxum recipere a cerebro. Ad secundum : negandum antecedens : nervi enim ad cerebrum terminantur, ut experientia docet, et Galenus, lib. de Placitis, capite octavo, sunt quippe conformes substantiae cerebri, utpote molles, etc. Ad tertium responsum est in lib. 2, iterumque responderetur operationes ejusdem ordinis ad unum principium reduci, non tamen operationes diversarum rationum, pertinentes scilicet ad diversas virtutes principales. Ad quartum dicitur illos actus pertinere ad appetitum sensitivum, de cuius sede dicetur, lib. quinto, cap. 4.

10. *Somnus quomodo fiat, operationesque sensuum impedita.* — Ex dictis colliges breviter, quomodo per somnum cessent sensitivæ operationes : ascendunt scilicet vapores calidi, atque humidi ab stomacho ad cerebrum cuius frigiditate densantur, ad modum quo vapores in regione aeris, et sicut vapores hi sepe impediunt illustrationem Solis, ita illi diffusioni spirituum animalium obstant, quæ fit a cerebro, unde dicta cessatio ab operationibus consequitur, quæ est somnus. Accedit etiam, quod vapores illi densatione jam graves descendant, ac per totum corpus spargantur, illudque proinde pigrum reddant ineptum ad operations. Qua de re Aristoteles, de Somno et vigilia, c. 3, Titelmanus, lib. 20, suæ physicæ, a capite decimo nono usque ad 22. Sicut autem sternutatio contingit ad excretiendos vapores opprimentes cerebrum, ita pandiculatio ad depellendos, qui per totum corpus sparsi fuerant, eaque localis expulsio, atque exoneratio delectionem causat in tactu, qui in toto corpore residet. Et haec de sensibus in communi præmisso sufficiat.

CAPUT XIV.

QUID SIT LUMEN.

1. *Prima opinio antiquata.* — *Secunda opinio rejicitur.* — *Tertia opinio falsa.* — Dicendum sequitur de sensitivis potentiarum in specialia ac primo de extermis, de qua materia agit Aristoteles, libro secundo de Anima, a capite septimo, usque ad finem, estque tota philosophica, unde sanctus Thomas, 1 part., q. 78, art. 3, de numero tantum externorum sensuum et collectione ipsius ex objectis disputavit : nos vero totam doctrinam praesenti loco complectemur. Incipimus autem a principali sensu, nempe visu, cuius objectum vel lumen est, vel certe per lumen completur, et ideo ab explicacione luminis ordinatur. In proposita ergo quæstione fuit antiqua sententia, lumen secundum se nihil esse præter ipsum coloris manifestacionem, quæ sententia sua improbabilitate periiit, saepè enim contingit videre nos lumen, non viso colore, quod fieri non posset, si vera ac realis entitas non esset : præterea si lumen colorem manifestat, aliquid sane esse debet, quoniam id, quod nihil est si reale effectum habere nequit. Alii ergo putarunt lumen esse corpus. Ita sentire videtur Simplicius 2, de Cœlo, commento suo 29, quod etiam aperte falsum est primo. Quia lumen in eodem loco est cum corpore illuminato, sive daretur naturaliter penetratio. Secundo, lumen per totum hæmisphærium diffunditur in instanti ; corpus autem ad motum localem requirit tempus satis perceptibile, cum hæmisphærii spatium sit satis magnum. Tertio quoniam tale corpus annihilari oporteret in absentia illuminantis, cum per ejus absentiam nihil positivum producatur, nisi ex Manichæorum errore tenebras aliquid positivum esse dixeris. Urgebis, quod, sect. 14, problemate 33, ait Aristoteles, vocem melius audiri nocte, quam die, eo quod aer densior sit interdiu, utpote refertus luce, ac radiis solaribus, quæ corpora esse dixeris. Haec tamen verba assertive non proferuntur, sed more investigantis : postea enim veram decisionem problematis assignat Philosophus. Videatur divus Thomas, 1 part., quæstion. 67, art. secundo. Alia fuit sententia lucem esse formam substantialem Solis, quam videtur tenere Philoponus in opere de mundi æternitate contra Proclum, capit. 5 et 6, fallitur tamen : tum quia nulla substantia per se, sed per accidentia sentitur : tum quia nulla etiam

substantia immediate producit accidentis in subjecto extraneo, cum tamen sol immediate per suam lucem producit lumen in aere, quod accidentis illius est, cum ei in substantia constituto, adsitque et absit absque nulla ejus corruptione : tum etiam, quia alioqui duæ essent formæ substantiales in eodem aere luminoso, nec lux intendi in eo possit, nec remitti.

2. *Prima assertio bipartita.* — Ex quibus colligitur jam prima conclusio. Lumen est actus accidentalis ad prædicamentum qualitatis pertinens. Prior pars patet ex dictis, quod lumen nec forma substantialis sit, nec corpus aliquod : est ergo forma accidentalis. Posterior suadetur, tum quia in nullo alio prædicamento accidentium collocari potest : tum quia habet modum afficiendi subjectum ab accidentibus aliis distinctum : tum denique quia est forma intensibilis et remissibilis, ac per se primo sensibilis. Superest vero explicandum, cujusmodi qualitas sit. Pro quo notandum ex Avicenna 6, Naturalium, part. 3, cap. 2, et D. Thoma, in 2, dist. 13, art. 3, et libro secundo de Anima, lectione 14, lucem, et lumen aliqualiter distinguui, lux enim dicitur qualitas lucens, prout est in fonte, seu corpore de se illuminante qualis lux Soli inhærens, lumen vero illa qualitas, quæ in medio recipitur : diciturque præterea tum radius in quantum per lineam directam, vel reflexam usque ad oculum tenditur : tum etiam splendor, præcipue quando hujusmodi lumen repercutitur ab aliquo corpore terso, ac perpolito. De luce igitur constat esse qualitatem illam quæ hæret torpori ex se lumen fundenti, in eoque proprium suum esse naturale retinere.

3. *De lumine opinio Scotti et aliorum.* — *Ejus fundamentum suadetur primo.* — *Secundo.* — *Tertio.* — *Quarto.* — *Quinto.* — *Opinio divi Thomæ verior ostenditur.* — *Utramque opinionem conciliat Cajetanus.* — At de lumine non est omnium eadem sententia, nam Scotus, in 2, dist. 13, vult lumen habere tantum esse intentionale, ac debile non solum, quia in fieri, et esse pendet a luce, sed quia etiam ejus est quasi intentionalis species, similitudine representans. Idem placuit Ægidio, lib. 2, de Anima, text. 76, dubio secundo et tertio, Thienensi, tex. 71, Buridano, quæstione decima septima, Assiano in questionibus perspectivæ. Fundamentum asserunt, quod lumen habeat effectus omnes et proprietates speciei intentionalis, primo enim sicut per speciem coloris colorem videmus, ipsa autem species non videtur, ita per lumen lux Solis conspicitur, non

autem lumen. Secundo sensibile positum super sensum secundum reale esse, realem non causat sensationem, causat autem positum secundum esse intentionale, at lumen appositum oculis visionem causat, teste experientia, atque Aristotele, in libro de Sensu et sensibili, c. 2, habet ergo tantum intentionale esse. Tertio, ut species intentionalis durat tantum in praesentia causae illam diffundentis, ita et lumen in praesentia tantum lucentis corporis. Quarto ut species intentionalis contrario vacat, ita et lumen. Quinto ut plures species intentionales ejusdem objecti in eodem sunt medio, ita et plura lumina, plura siquidem luminosa plures causant umbras. Divus Thomas nihilominus, supra articulo tertio, hanc sententiam improbat, existimatque lumen esse qualitatem veram, habentemque proprium esse reale, et non tantum representativum alterius. Ejus fundamentum oppositum est, quod omnes vendicit proprietates, quas solet qualitas in suo esse reali consistens: primo enim lumen denominat subjectum lucens, quod minime praestat species intentionalis. Secundo physicos effectus causat, non item species intentionales, est siquidem calefaciendi, siccandi principium, etc. Tertio sensu cognoscitur externo, non item species. Quoniam vero rationes utriusque sententiae videtur urgere Cajetanus, prima parte supra, quem multi sequuntur, utrisque succubens ait lumen, quod qualitas sit nobilissima, eminenter habere tum reale esse, tum etiam intentionale.

4. *Secunda assertio communis.* — Sit vero secunda conclusio. Lumen habet verum esse naturale et reale. Ita communiter expositores, loco citato, ex libro secundo de Anima, Alexander, Simplicius, Themistius, Philoponus et Averroes, Albertus, tractatu tertio, capite decimo et undecimo, Avicenna supra relatus. Scholastici, in secunda, distinctione decima tertia, ubi divus Bonaventura, Richardus, Durandus, quæstione secunda. Hervæus quolibet tertio, questione 18, ac rationes divi Thomæ sunt optimæ. Arguoque ulterius, nam lumen a sole productum ejusdem rationis est, quando fit in corpore raro, ut in aere, ac quando in denso, ut in luna, aut speculo, solumque differt ex parte subjecti, sed in luna habet verum esse reale, lucet enim, ac sentitur, tanquam proprium visus sensibile et calefacit: ergo, etc.

5. *Tertia assertio tripartita.* — Concluditur pro D. Thoma. — Cur lumen interdum intentionalis qualitas vocetur. — Ad majorem tamen

explicationem secundæ hujus conclusionis addo tertiam. Lumen in aere est qualitas per se visibilis tanquam objectum, atque adeo non per seipsum, sed per speciem sui videtur, neque per eam sol tanquam per speciem cernitur. Primam partem conclusionis tradunt divus Thomas, Egidius, et alii, citato libro de Anima, textu 68. Et probatur experientia, visus enim non discernit objectum solum in quod terminatur, sed etiam medium quod nunc lucidius, quam antea distinguit: percipit ergo lumen in ipso medio. Item, si vacuum esset, visus nihil in medio conspiceret: aliquid ergo nunc in eo, quando lucidum appareat, contineatur, id est, lumen. Unde Aristoteles illo loco scribit diaphanum non per se, sed per lumen, visible esse. Jam secunda pars conclusionis probatur primo. Nam lumen similitudo non est, species autem ab auctoribus oppositæ sententiae ponitur similitudo. Secundo, medii illuminati figuram discernimus, ac diversas ejus partes magis, minusve illuminatas, quod signum est talis medii lumen non videri per particulam luminis pertingentis ad oculum, (illa enim predicta omnia non representant), sed videri per speciem sui, quam ad oculum transmittit. Tertio, quando lumen aeris simul ac lunæ conspicimus, specie ejusdem rationis utimur, cum ipsa lumina visa ejusdem sint rationis: atqui lumen lunæ hærens videmus per speciem, ut mox ostendemus: ergo, et lumen aeris per speciem quoque intuemur. Quarto, si lumen per se ipsum videri posset, non esset cur oculus non videret lumen intra ipsum existens, cum tamen si objiciatur speculum, lumen intra oculum existens contineatur, cuius discriminis ratio alia non succurrit, quam speciei reflexio ab speculo: lumen ergo speciem diffundit, per quam videatur. Tandem post visum a nobis lumen, manet in imaginatione species, per quam deinceps abstractive cognoscitur, non manet autem ipsum lumen realiter: non ergo lumen incapax est representari per intentionalem speciem ab ipso distinctam. Tertia pars conclusionis persuadetur fere iisdem argumentis: eadem enim ratio est de luce Solis, et de lumine in medio aere. Deinde arguo primo. Lumen, neque luminosum ipsum, neque figuram illius representat, medium enim pariter illuminatur, cujuscumque figuræ sit luminosum: representatur ergo per propriam speciem. Secundo, lumen non ordinatur ad cognitionem luminosi, sed est quædam communicatio sui luminis, sicut calor calorem efficit, unde lumen non fit so-

lum in medio ad inspiendum idoneo, sed in re quavis apta ad illud secundum proprium esse naturale recipiendum. Tertio si lumen esset species per quam sol, verbi gratia, videatur, plane recepto lumine in oculo speciem Solis reciperemus, quod cum experientia pugnat: alias eo ipso, quod oculus lumine illustratur, solem videret. Denique huic rei favet experientia, nam species, ac radii Solis ad speculum pertingentes, reflexique ad oculum causant Solis similitudinem, ideo certe, quia speciem aliquam distinctam a lumine producunt, nam lumen absque speculo emittebatur a Sole, qui tamen tunc minime representabatur. Simile experimentum est de aqua, quam si feriant directe solis vel lunæ radii, illorum representatio causatur. Ex quibus patet solam divi Thomæ sententiam recte asserere lumen esse propriam qualitatem naturalem, realemque et non intentionalem, cum speciei officium nunquam exerceat: solet tamen aliquando intentionalis vocari, quia inter corporeas accedit maxime ad spirituales, utpote perfectior, ac subtilior inter corporeas. Quo modo loquendi utitur interdum divus Thomas, ut in 4, dist. 1, quæst. 1, art. 4, de Potentia, quæst. 5, art. 1, ad 5, et quæst. 6, art. quarto. Unde et a quibusdam lumen medium dicitur inter corporalia et spiritualia, videatur Marsilius Ficinus ad dialogum de Convivio, capit. 4, et libro septimo, de Republica.

6. *Ad primum pro Scoto in num. 3. — Ad secundum. — Ad tertium. — Ad quartum. — Ad quintum. — Videatur disp. 5 Metaphysicæ, sect. 3.* — Ad primum ergo Scoti, neganda illa comparatio: secundum militat potius esse contra ipsum Scotum, nam si videtur lumen per seipsum, sane positum super sensum causabit sensationem. Respondetur tamen lumen existens intra oculum non videri, sed lumen exterius per ipsius speciem in oculo existentem. Ad tertium negatur etiam similitudo illa, nam talis proprietas communis est multis effectibus: similiterque ad quartum negatur, carere contrario, proprium esse speciei, cum multis aliis qualitatibus conveniat, et præcipue lumini, utpote qualitati superiorum corporum. Ad quintum multi perspectivi carent duo lumina esse simul in eodem subjecto, de qua re alibi latius: nunc tamen necessitas nulla est id asserendi, licet enim duo luminosa ponantur efficere lumen unum intensius, ut docent D. Thomas, 3 part., quæst. 9, art. 4, Durandus supra, Cajetanus, 1 part.,

q. 41, art. 6, Capreolus, in 2, dist. 7, quæst. 2, Ferrarius 4, contra, cap. 26, duæ tamen umbrae causabuntur, eo quod duæ medii partes sint impeditæ, quominus in eis possit fieri lumen æque intensum, in cæteris mediis partibus, umbra autem nihil est aliud, quam luminis carentia: quod autem ab unico obstaculo duæ partes aeri impedianter, ratio clara est, quia duobus luminosis opponitur, ac respectu diversarum partium totalis mediæ.

7. *Luminis definitio ex Aristotele enodatur.* — Ex his colligitur, effectum formalem luminis esse reddere rem perspicuum et claram, quem Aristoteles sua definitione explicuit, dicens: *lumen esse actum perspicui*, etc. Ad ejus majorem intelligentiam notandum, corpus perspicuum, seu diaphanum dici aut in potentia, aut in actu: in potentia quidem, quatenus propter suam diaphaneitatem tanquam dispositionem redditur aptum, ut illuminetur: in actu vero quando jam illustratur, vel secundum se totum, quod transparens dicitur, vel tantum in superficie, quod solet dici diaphanum terminatum: effectus ergo formalis luminis est constituere actu corpus diaphanum.

8. *Subjectum luminis quod?* — Atque ex his intelligitur, quoniam sit subjectum luminis, omne enim corpus, quod a lumine manifestari potest et perspicuum redditur, potest esse subjectum luminis. Corpora quidem transparentia secundum se tota, id est, secundum profunditatem etiam lumini subjiciuntur: corpora vero opaca secundum superficiem tantum luminis subjiciuntur, quod etsi a nonnullis negetur, est tamen aperte sententia Aristotelis, de Sensu et sensibili, capite tertio, ac divi Thomæ ibi, lectione sexta, experientia que constat, percipit enim visus rem albam et illuminatam, ac distinguit in ea lumen ab albedine: quamvis vero ob densitatem, seu opacitatem lumen interius non pervadat, at tamen cum attingit superficiem cui hæret color, in eadem poterit subjectari. Item lumen aerem illustrat usque ad ultimam ejus superficiem, ut liquet experientia: ergo superficies de se est subjectum aptum, cui inhæreat lumen: ergo poterit etiam recipi in superficie corporis opaci, nam partes intra talem superficiem contentæ id non possunt impedire. Ex his ergo, et subjectum luminis et quidditas ejus patescit, quo autem modo visioni deserviat, capit. 16 dicetur.

9. *Lumen a luce qui distinguant specifice.* — De quantitate vide disputat. 12, Metaphysicæ,

sect. 14, num. 16.—Judicium auctoris. — Sed restat dubium, an lux, et lumen speciei distinguantur. Et affirmant non pauci, quod una sit qualitas elementaris, altera celestis. Ita Marsilius, secundo, de Generatione, quæst. 1, Ægidius 2, de Anima, text. 69, Albertus, Apollinaris et Thienensis indicat etiam D. Thomas in 4, dist. 44, quæst. 2, art. 1, quæstiunc. 3, ad tertium: fundamentum tamen hujus sententiae debile est: multa enim dantur accidentia communia cœlis cum elementis, ut quantitas, figura, etc. Nec dubium, quin lumen, verbi gratia, a sole productum in aere, et luna ejusdem sint speciei, cum maxime similia, ac sine ulla ratione, distinctionis appareant: non dubium etiam quin lumina a sole atque igne causata ejusdem sint naturæ specificæ, imo sæpe etiam numericæ, cum unum ab altero intendatur. Aliud ergo fundamentum afferri potest pro distinctione apparentius, quod lux sit proprietas dimanans a forma Solis, aut ignis, lumen autem effectus quidam extrinsecus. Item quia si ejusdem speciei essent, posset intendi ad æqualitatem lumen aeris a Sole, quod plane falsum videtur: similis difficultas est de luce ignis et Solis, an inter se specie differant, non enim videntur posse convenire. Nihilominus probabile est haec omnia ejusdem esse speciei, quod sensit Cajetanus et Venetus, secundo, de Anima, textu 68, Astudillus, secundo, de Generatione, divus Thomas 2, de Cœlo, lection. 14, et de Veritate, q. 9, art. 1. Favetque similitudo, quam inter has qualitates observamus. Quando ergo qualitas activa (ut proximo fundamento satisfaciamus) proprietas est, contingit communicari secundum eamdem speciem, licet non cum tanta perfectione, sic magnes communicat ferro virtutem trahendi ferrum aliud, ut alibi dictum est. Itaque licet nihil in hac re certum habeam, hoc tamen posterius videtur verosimilius.

CAPUT XV.

QUIDNAM SIT COLOR, ET QUOMODO IN SPECIES SUAS DISTINGUATUR.

1. Circa primam partem tituli opinio quorundam. — Non solum lumen, sed colores etiam visu percipiuntur: post lumen igitur dicendum sequitur de colore, ac primo, quid sit. Secundo quas habeat species. Circa primum, est notandum, colorem et afficere subjectum, quod per entitatem suam præstat, et visibilem esse: nunc entitatem vestigamus, sequenti

capite de visibilitate dicemus. Est autem certa sententia colorem ad prædicamentum qualitatis pertinere, quæ tamen qualitas sit, non satis constat. Nonnulli autem colorem non esse peculiarem qualitatem in corpore colorato, sed esse lumen ipsum in corpore denso et solido receptum, nam sicut corpus diaphanum et rurum aptum est, ut illuminetur a luce, ita corpus opacum, ut ab ea coloretur, coloratur autem diverso modo, juxta diversas ipsius dispositiones, atque ita opinantes exponunt Aristotelem de Sensu et sensibili, capite tertio, cum scribit colorem esse extremitatem perspicui in terminato corpore, terminatum enim vocatur densum corpus, eo quod in ipso sistit, seu terminatur visio: perspicuitatem ergo existentem in extremitate opaci corporis vult Aristoteles esse colorem: talis vero perspicuitas non nisi lumen est ibi receptum: ergo, etc. Vel aliter perspicuum dicitur corpus transparens, ut aer, hujusmodi autem perspicuum usque ad corpus aliquod opacum protenditur, ibique terminatur, cum vacuum dari non possit: Aristoteles ergo extremitatem ipsam aeris perspicui, quæ ad corpus opacum terminatur, vult esse colorem, talis autem extremitas lumen est: ergo, etc. Confirmatur haec sententia, namque experimur colores fieri ex sola terminatione lucis in nube densa: ergo revera color non est aliud, quam lux terminata in denso corpore. Atque ita sensit Avicenna 6, Naturalium, 3 p., c. 1, citans Avempace et Alpharabium. Idem fere habet Alexander, lib. 4, Quæstionum naturalium, q. 1, cap. 2, cum dicat colorem essentialiter a luce non differre, sed lucem ipsam in opaco corpore colorem esse. Idem sequitur Thienensis, 1 de Anima, cap. de Visu, Themistius, Ægidius et Cajetanus, lib. 2, cap. 7, Javellus ib., quæst. 33, Soncinus 10, Metaphysicæ, quæst. 2.

2. Contraria assertio bipartita. — Dico tamen, colorem esse qualitatem permanentem in corpore colorato (etiamsi non illuminetur) resultantem in illo ex elementorum mixtione. Haec est sententia D. Thomæ ubique, ac suadetur primo. Nam visus distinguit in objecto lucem a colore, cum enim videat duo corpora æqualiter esse illuminata, utpote in æquali situ, magnitudine, ac distantia a sole, discernit tamen alterum esse album, alterum nigrum. Secundo docet experientia lumen existens in corpore albo remitti, albedine manente immutata: non ergo albedo est lux ipsa: antecedens ita ostenditur, si quis videat rem albam a certa distantia remissa forte paululum

luce, minus discernet alborem: si tamen propius ad rem ipsam albam accedat, aequæ discernet, ac ante, quia quod de luce est imminutum, suppletum accessu fuit: tunc ergo visus percipit lumen esse minus, albedinem vero manere eamdem, atque adeo percipit lucem a colore distingui: imo et alborem in absentia, luminis perseverare. Tertio conducunt experientiae aliae, res namque eadem eumdem servat colorem, nisi ab intrinseco alteretur, diversæ vero diversos habent colores: intelligi autem vix potest tantam diversitatem mere accidentaliter ex parte subjecti provenire. Quarto incredibile est ex sola absentia Solis cessare in corporibus colorem, qui per solam illuminationem reproducatur. Quinto, si colores lux ipsa sunt, non inter se different essentialiter, cum quæ sunt eadem uni tertio, inter se quoque sint eadem. Sexto, lumen receptum in corpore opaco non causat semper colorem, ut patet in luna, quæ lucem aspectui objicit, non colorem. Tandem haec sententia nullum habet firmum fundamentum, et multa ponit incredibilia.

3. Posterior pars suadetur, et explicatur generatio colorum. — *De coloribus nubium.* — Postrema conclusionis pars hinc a posteriori suadetur, color enim in corporibus mixtis inventur, quod signum est resultare illum ex mixtione, quod ita potest explicari. Inter elementa, aer, et aqua diaphana tantum sunt, ignis actu lucidus, terra vero opaca, diaphaneitas, ut dictum est, ad illuminationem disponit, opacitas illam impedit: unde terra illuminari secundum se totam non potest, sed ut plurimum in superficie. Mixta ergo, quæ ex elementis quodammodo componuntur, et inter ea media sunt quo magis participant de natura aquæ, vel aeris, eo, sunt magis diaphana, ut patet in vitro et crystallo: mixta vero in quibus dominatur terra magis opaca sunt, non tamen adeo, ut terra, cum ex mixtione aliorum elementorum aliquod retineant vestigium diaphaneitatis: unde dici solent perspicua terminata, id est, in quibus perspicuitas terminata est, et ab opacitate impedita, ne interior illabatur, atque hinc est, quod lux elementi ignis in hujusmodi mixtis non resultet, propter eorum scilicet opacitatem, neque alias in eis ignis ipse sit formaliter. Verum sicut in mixtione non totaliter corrumpuntur elementa, sed modo aliquo in mixto manent, ita lux ignis suo modo remanet, in aliam scilicet qualitatem degenerando, quam dicimus colorem, quia enim mixtum habet diaphaneitatem nonnullam opacatam, incapax lucis est secundum se totum: evadit tamen capax ipsius coloris, utpote lucem quodammodo concernentis: hoc ergo modo dimanat color ex mixtione elementorum ratione lucis, et diaphaneitatis ad opacitatem terminatae. Quod etiam potest explicari ex modo, quo colores etiam generantur in aere: tria enim in tali generationi concurrunt, lumen participatum a Sole, diaphaneitas aeris et opacitas nubis, ex quibus color ipse resultat hac sola differentia, quod quemadmodum illuminatio Solis brevi durat, ac mixtio est imperfecta, ita colores illi cito evanescunt, alii vero colores diuturniores sunt ob perfectam mixtionem ex qua resultat, ita fere explicat rem hanc Plato, in dialogo de Natura, ubi colores esse ait flamas a singulis corporibus dimanantes: flamas vocat, quia sicut lux ex igne, ita ex mixto prodit color, quasi lux quædam opacitate mixti offuscata. Platonis concinit Aristoteles, libro de Coloribus, accedunt Albertus, Summa de homine, in quæstione de Substantia coloris, D. Thomas, secundo de Anima, lectione decima quarta, atque ita color essentialiter a luce distinguitur, licet quodammodo in illa fundetur quia ratione illius præsertim resultat, qua de causa Albertus, citato libro de Anima, tractatu tertio, capite septimo, dixit lucem esse coloris hypostasim, similiter quo loquitur D. Thomas, in tertia distinct. 23, quæst. 2, art. 1, ad 1.

4. Coloris definitio ex Aristotele discutitur. — *Germana definitio.* — Hinc jam explicatur definitio coloris ex Aristotele in hunc modum. *Color est extremitas perspicui in corpore terminato.* Terminatum corpus vocat Philosophus, in quo diaphaneitas propter admixtam opacitatem ultra non pervadit, sed in externa superficie sistit, ac terminatur. Unde tale corpus, qua ex parte perspicuum est, sive diaphanum, id est, quoad externam superficiem, capax sit illuminationis: qua vero est opacum, terminatum dicitur, ac proinde intimæ illustrationis incapax. Ait ergo Aristoteles colorem esse eam qualitatem, quæ in extremitate perspicui, inquam, ut sic, quia videlicet color ipse ad perspicuitatem conductit. Adhuc tamen definitio obscura est, minimeque sufficiens, cum non describat veram coloris essentiam: præterquam quod non in superficie tantum, sed interior etiam color insit, ut patet in sanguine, lacte et similibus. Quapropter nonnulli exponunt extremitatem metaphorice sumi in definitione pro perfectione, seu consummatione: color ergo (inquit) definitur extre-